ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄՈՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Նորին Ս. Օծություն Վեհափառ Հայրապետը արտասահմանյան իր ուղևորությունից Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին վերադառնալուց հետո առաջին իսկ օրերից ձեռնամուխ եղավ շատ մոտիկ ապագայում Մայր Աթոռի, Վեհարանի և մյուս վանքերի վերանորոգչական և շինարարական ծավալուն աշխատանքներին, որոնց մասին ընդարձակ զեկույց էր տրված 1955 թվականի սեպտեմբերին գումարված Ազգային-եկեղեցական պատկառելի ժողովում և ընդունված էր համապատասխան որոշում վանքերում կատարվելիք այլ աշխատանքների մասին։

Վերանորոգչական այդ աշխատանքները կանխամտածված և ծրագրային ձևով կատարելու համար, ընդառաջելով Վեհափառ Հայրապետի ցանկությանը, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին կից Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պ. Հրաչյա Գրիգորյանը Էջմիածնում հրավիրեց հեղինակավոր ճարտարապետների խորհրդակցություն հետևյալ կազմով.

1. Մ. Մազմանյան, ճարտարապետ, Երևանի քաղաքային Սովետի նախագծային արվեստանոցի վարիչ.
2. Վ. Հարությունյան, ճարտարապետության թեկնածու, Երևանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտի ճարտարապետության ամբիոնի վարիչ.
3. Ռ. Իսրայելյան, ճարտարապետության թեկնածու, նախագծային արվեստանոցի վարիչ.
4. Կ. Հովհաննիսյան, ճարտարապետության թեկնածու, Հուշարձանների պահպանության կոմիտեի նախագահ.
5. Կ. Ղաֆադարյան, դոկտոր, Երևանի պետական պատմական թանգարանի դիրեկտոր.
6. Լ. Սադոյան, ճարտարապետ.
7. Մ. Մանուկյան, ճարտարապետ.
8. Ա. Սահինյան, ճարտարապետության թեկնածու, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի աշխատակից.
9. Վ. Պարոնյան, Էջմիածին քաղաքի գլխավոր ճարտարապետ։

Խորհրդակցությանը մասնակցում էին նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին կից Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պ. Հ. Գրիգորյանը, Մինիստրների Սովետի Շինարարության և ճարտարապետության կոմիտեի նախագահ Ռ. Ազիզբեկյանը և Էջմիածնի քաղաքային Սովետի նախագահ Հ. Հովհաննիսյանը։

Սույն թվականի հունիսի 28-ին Վեհափառ Հայրապետի անմիջական մասնակցությամբ և Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին կից Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պ. Հ. Գրիգորյանի ներկայությամբ վերոհիշյալ ժողովը տեղվույն վրա քննեց և ստուգեց վերանորոգության ենթակա մեծ ճարտարապետության չքնաղ կոթողներ Ս.

Հռիփսիմե, Ս. Գայանե և Ս. Շողակաթ վանքերը, արձանագրեց կատարվելիք աշխատանքները, որոնք վիթխարի ծավալ են բռնում։

Ապա Հանձնախումբը հավաքվեց Վեհարան նախնական քննության առնելու համար շինարարական բոլոր կետերն ու միջոցառումները։

Քննության ենթարկվեցին վերոհիշյալ վանքերի, ներկա Վեհարանի, Մայր Տաճարի ամբողջ շրջափակի, Տրդատյան դռան և մոտիկ ապագայում առացվելիք նոր Վեհարանի հետ կապված վերանորոգչական, շինարարական և բարեզարդման բոլոր խնդիրները։

Կառավարության բարեհաճ կարգադրությամբ Վեհարանի նորակառույց շենքը հանձնվում է Ամենայն Հայոց Հայրապետության։ Այդ պատճառով շինարարական աշխատանքների լայն հնարավորություններ են ստեղծվում։ Բարեփոխման է ենթարկվելու Մայր Աթոռի ամբողջ շրջափակը, քանդվելու է նոր Վեհարանը հին Վեհարանից անջատող հողաշեն հին պարիսպը, Տրդատյան դուռը պիտի ստանա իր նախկին կերպարանքը և պիտի ծառայի որպես Վեհափառ Հայրապետի պաշտոնական մուտքի դուռ դեպի Մայր Տաճար, ծառատունկումներն ու ծաղկազարդումը կատարվելու են նոր հատակագծի համապատասխան և այլն։

Խիստ նկատելի էր ճարտարապետների եռանդն ու նախանձախնդրությունը, որոնք չահեկան վիճաբանություն ստեղծեցին քննության ենթակա ամեն մի հարցի շուրջ։ Առանձնապես գործուն հետաքրքրություն ցուցաբերվեց այժմյան Վեհարանի ճակատագրի նկատմամբ։ Ճարտարապետները արտահայտեցին սկզբունքային կարծիքների երկու տարբերակ, մեկը՝ շենքը ամրացնելու և պահպանելու մասին, մյուսը՝ շենքը վերացնելու մասին։ Առաջին տեսակետի կողմնակիցները պատմականորեն վերլուծման ենթարկելով խնդիրը գտան, որ այժմյան Վեհարանը ունի պատմական հետաքրքիր անցյալ, նա հանդիսանում է մեր մշակութային ու կրոնական ականավոր գործիչների գործունեության հետ առնչություն ունեցող ուշագրավ հիշատակարան, ունի մանրանկարչական արվեստի կարևոր զարդարանքներ (Ծաղկյա դահլիճը) և եռանդուն կերպով պաշտպանեցին շենքը պահպանելու իրենց տեսակետը։

Երկրորդ տեսակետի կողմնակիցները, ելնելով Մայր Տաճարի և շրջակա շենքերի ամբողջ կազմի գեղեցկագիտական տեսակետից և շրջափակի ներդաշնակ ու վայելուչ բարեզարդման անհրաժեշտությունից, դիտել տալով շենքի արդեն գրեթե կիսով չափ կազմալուծված հանգամանքը, գտան, որ հարմար է այն քանդել և հնագիտական ու մանրանկարչական արժեք ներկայացնող մանրանկարներն ու խրեղենները դասավորել Թանգարանում։

Այս երկու տեսակետների շուրջը մտքերի աշխույժ փոխանակությունից հետո համաձայնություն գոյացվեց, որ գործը ընթացքի մեջ դնելու համար ստեղծվի հեղինակավոր մեկ մարմին, որը նկատի ունենա այս տարբեր առաջարկություններն ու մտքերը և կազմի ընդհանուր պատճառաբանված նախագիծ։

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը խորհրդակցությունը եզրափակեց հետևյալ խոսքերով.

— Կաթողիկոսները չեն քվեարկեր կողմ շշեշտելու համար։ Այստեղ գոյություն ունի այժմյան Վեհարանի շենքի պահպանման կողմնակիցներու և վերացման կողմնակիցներու երկու տեսակետ։ Մեկը հատկապես պատմականորեն կնայի գործին, իսկ մյուսը՝ գեղագիտական, ներդաշնակ ընդհանուր կազմ ստեղծելու տեսանկյունեն կդիտե գործը։ Դժվար է այժմ առավելությունը տալ այս կամ այն կարծիքին։ Վերջնական եզրակացություն կուտանք հետո։ Համաձայն ենք հատուկ մարմին մը կազմվի, որ նկատի ունենա երկու տեսակետներն ալ և ներկայացնե ընդհանուր նախագիծ՝ ի քննություն և ի հաստատություն։

Խորին շնորհակալություն Ձեզ բոլորիդ Ձեր նախանձախնդրության, Ձեր գործոն հետաքրքրության համար, որոնք մեծ գոհունակությամբ նկատեցինք այս պահուն։ Ձեզ կհայտնենք նաև ի սփյուռս ցրված մեր հարազատ որդիներու երկյուղած, հավատավոր ու խանդավառ վերաբերմունքը։ Մեր կողմեն ձեռնարկված այս վերանորոգչական և շինարարական շնորհակալ աշխատանքներու նկատմամբ։ Սփյուռքահայությունն իր այդ զգացումը շեշտեց գոհողություններ ընելու իր անվարան պատրաստակամությամբ և առատաձեռնությամբ։ Այս գործ մըն է, որ ունի կրոնա-եկեղեցական և ազգային-պատմական մեծ արժեք։ Երախտագիտությամբ պիտի հիշեն Ձեզ մեր հաջորդ սերունդները։

Կառաջարկենք, որ ձեզմե մեկը այս շինարարության մասին մանրամասն գիտական հոդված մը կազմե «Էջմիածին» պաշտոնաթերթին մեջ հրատարակելու համար։

Վեհափառ Հայրապետը կրկնեց իր անկեղծ շնորհակալությունները ներկաներին և հաջողություն մաղթեց։